

ceperunt. Idcirco specialiter eis minatur ruinam, non solum à spirituali salute, sed etiam propter destructionem urbis, & habitantium civitatem. Resurrectio vero promittitur credentibus, partim quidem velut sub lege jacentibus, & ab ejus servitute sublevandis, partim vero velut consecutis cum Christo, & ei confurgentibus. (a) His autem verbis intellige per concordiam intellectum ad dicta prophetica, unum & eundem Deum, & legislatorem, & in Prophetis; (1) & in novo testamento locutum esse lapidem namque ruinæ, & petram scandali futurum, ne confundantur credentes in eum, sermo propheticus declaravit. *Origenes*, hom. 17. Est autem & alius quod intelligendum adversus eos qui contra conditorem latrant dicentes: Ecce Deus legis, & Prophetarum, videte qualis sit. „ Ego, (inquit Deut. 32.) occidam, & „ ego vivificabo. „ Sed si propterea cruentus est iudex, & crudelis conditor, (2) quia hæc dicit, manifestissimum est & Jesum esse illius filium: eadem siquidem de eo hic scripta sunt, quod veniat in ruinam, & resurrectionem multorum. *Ambrosius* (Lib. & titulo ubi supra.) Ut scilicet iustorum, iniquorumque merita discernat, & pro nostrorum qualitate factorum iudex venis, & iustus aut supplicia decernat, aut præmia. *Origenes* (hom. 17. in Lucam.) Videndum est autem ne forte Salvator non (3) æque aliis in ruinam venerit, & in resurrectionem: quia enim peccato stabam, primo mihi utilitas fuit ut caderem, & peccato moterer. Denique & sancti Prophetæ cum augustius aliquid contemplabantur, cadebant in faciem suam, ut peccata per ruinam plenius purgarentur: hoc ipsum & Salvator tibi primum concedit. Peccator eras; cadat in te peccator, ut possis dehinc resurgere, & dicere: „ Si commortui sumus, & convivimus: „ 2. Tim. 2. *Chrysostomus*. Resurrectio quidem est conversatio nova: cum enim lascivus castus efficitur, avarus misericors, atrox mansuecit, resurrectio celebratur, mortuo quidem peccato, resurgente vero iustitia.

Sequitur: *Et in signum, cui contradicetur. Basilius*. Signum contradictionem accipiens proprie crux dicitur à Scriptura. „ Fecit enim in-

(1) *Al. omittitur conjunctio &c.* (2) *In quatuor supra citatis exemplis deest* quia hæc dicit. (3) *Al. omittitur æque.* (4) *Al. ad venerandum.* (5) *In dictis quatuor exemplis legitur*: Omnibus autem quæ de Christo narrat historia, contradicetur. (6) *Al. credebant.* (7) *Al. illa.* (8) *In editione Nicolai notatur ad marginem*: Priora verba habentur ab Ambrosio ubi supra.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Et in orat. de Occursu Domini. Prius confundebatur cum prædictis, est seorsum in Catena Græcorum indicatur, ad illud, *Erit in ruinam.* (b) Ubi supra. (c) *Beda*. Quod ex Beda reponimus, perperam prius ex Origene notabatur, qui potius *gladium infidelitatis* intelligi vult, sed pravo sensu, quem etiam indicant sequentia velut ex Augustino sumpta, sed quæ illius non sunt, immo indigna plane quæ ipsi tribuantur.

non percudit, ita & dubitatio mæritum fecit non tamen occidit: quia non sedit in animo, sed pertransiit quasi per umbram. *Gregorius* Nissenus, ut supra. Sed nec ipsam solum in ea passione occupari significat, cum subditur: *Et revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Quod dicit ut eventum designat; non autem (1) casualiter ponitur. His enim omnibus evenientibus, secuta est erga multos intentionum (2) detectio: quidam enim Deum fatebantur in cruce; alii nec sic ab infamiis, & criminatibus desistebant. Vel hoc dictum est, quatenus tempore passionis pateant ex plurium cordibus meditationes, & emendentur per resurrectionem: velox enim illis post ambiguitatem certitudo supervenit: nisi forte revelationem illuminationem quis æstimet, ut solum est scriptura. *Beda* (super *Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*.) Sed & usque ad consummationem sæculi præsentis Ecclesiæ animam gladius durissimæ tribulationis pertransire non cessat, cum signo fidei ab improbis contradici, cum auditu Dei verbo multis cum Christo resurgere: sed plures à credulitate rueret, gemebunda pertractat; cum revelatis multorum cordium cogitationibus, ubi optimum Evangelii sevit semen, ibi zizaniam vitiorum vel plus iusto prævalere; vel sola germinare conspicit. *Origenes*, hom. 17. Cogitationes etiam male in hominibus erant; quæ propterea revelatæ sunt, ut occideret eas ille qui pro nobis mortuus est. Quoad enim absconditæ erant, impossibile erat eas penitus interfici: unde & nos si peccaverimus, debemus dicere: „ Iniqui, tatem meam non abscondi: „ Psal. 39. Si enim revelaverimus peccata nostra non solum Deo, sed his qui possunt mederi vulneribus nostris, delebuntur peccata nostra.

(1) *Ambrosius* (Lib. 2. in Lucam tit. de Simeone.) Prophetaverat Simeon, prophetaverat copulata conjugio, prophetaverat virgo, debuit & vidua prophetare; ne qua profectio deesset, aut fetus; & ideo dicitur: *Et erat Anna Prophetissa filia Phanuel de Tribu Aser. Theophylactus* (in Comm. 2. cap. Evang. Lucæ.) Immoratur Evangelista circa Annæ descriptionem, & patrem, & tribum enarrans; testes quasi multos adducens qui patrem, & tribum viderunt. *Gregorius* Nissenus, ibidem. Vel quia tunc temporis cum hac aliæ quædam eodem nomine nuntiantur. *S. Thom. Oper. Tom. IX.*

(1) *Al. casualiter.* (2) *Al. directio.* (3) *Al. Antea vero.* (4) *Al. deest etiam.* (5) *Al. Græcus.* (6) *Al. omittitur eam.* (7) *Al. Gregorius Nissenus.* (8) *Al. & confortabatur.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) Non eadem serie qua hic, sed prioribus posteriora præmittendo, quibusdam quoque interjectis, quin & adiciendo appendicem, qua conjugia plura damnat. (b) In Catena Græcorum PP. ut supra. Nihil horum occurrit apud illum, est orat. de occurfu Domini Annam hanc laudet; sed appendicem intermediam, in qua inepte prius positum erat *confortabatur*, Theophylactus habet, ut & Titus Boitrensis ubi supra.

tupabantur. Ut igitur ad eam manifesta discretio fieret, patrem ejus commemorat, & generis qualitatem describit. *Ambrosius* (tit. ut supra circ. finem.) Anna (3) vero & stipendiis viduitatis, & moribus talis inducitur ut digna fuisse credatur quæ Redemptorem omnium nuntiaret: unde sequitur: *Hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua, & hæc vidua usque ad annos octuaginta quatuor. Origenes* (hom. 17. in Lucam.) (a) Neque enim Spiritus Sanctus fortuito habitavit in ea: bonum enim est primum si qua potest virginitatis gratiam possidere; si autem hoc non poterit, sed evenierit ei ut perdat virum, vidua perseveret, quod quidem non solum post mortem viri, sed (4) etiam cum ille vivit, debet habere in animo, ut etiam si non evenierit, voluntas ipsius, & propositum à Domino coronetur; & dicat: Hoc voveo, hoc promitto: si mihi humanum aliquid, quod non opto, contigerit, nihil aliud faciam quam incontaminata, & vidua perseverem. Iuste ergo sancta mulier spiritum prophetandi meruit accipere, quia longa castitate, longis etiam jejuniis ad hoc culmen ascenderat: unde sequitur: *Quæ non discedebat de templo, jejuniis, & orationibus serviens die, ac nocte* (5) *Gregorius* Nissenus (b) ibidem. In quo liquet quod cæterarum virtutum inerat ei congeries. Et aspicit (6) eam conformem Simeoni virtutibus: simul enim erant in templo, simul etiam digni reputati sunt prophetica gratia: unde sequitur: *Et hæc ipsa hora superveniens constabatur Domino;* (7) hoc est, regratiabatur, videndo mundi salutem in Israel, (8) & constabatur de Jesu, quoniam ipse esset Redemptor, idemque Salvator: unde sequitur: *Et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel.* Verum quia Anna Prophetissa modicum aliquid, & non nimis clarum de Christo diseruit Evangelium, non seriatim induxit quæ ab ea sunt dicta. Forsan autem ob hoc aliquis Simeonem prævenisse fatebitur, eo quod is quidem formam legis gerebat: nam & ipsum nomen notat obedientiam, illa vero gratiæ, quod interpretatio nominis manifestat, inter quos Christus medius erat: idcirco illum quidem dimisit cum lege morientem, hanc vero fovet ultra viventem per gratiam. *Beda* (super *Et erat Anna Prophetissa*.) Juxta intellectum etiam mysticum Anna Ecclesiam signi-

L

fi-

ficat, quæ in præfenti fponfi fui est morte quasi viduata. Numerus etiam annorum viduitatis ejus tempus Ecclesiæ designat, quo in corpore constituta peregrinatur à Domino. Septies quippe duodeni octuaginta quatuor faciunt: & septem quidem ad hujus sæculi cursum, qui diebus septem volvitur, duodecim vero ad perfectionem doctrinæ apostolicæ pertinent. Ideoque si ve universalis Ecclesiæ, seu quælibet anima fidelis, quæ totum vitæ suæ tempus apostolicis curat mancipare institutis, octoginta quatuor annis Domino servire laudatur. Tempus etiam septem annorum, quo-cum viro suo manserat, congruit: nam propter dominicæ privilegium majestatis, quo in carne versatus docuit, in signum perfectionis simplex septem annorum est numerus expressus. Arridet etiam Ecclesiæ mysteriis & Anna, quæ gratia ejus interpretatur, & filia est Phanuelis, qui facies Dei dicitur, & de tribu Aser, idest beati, descendit.

(m) *Beda* (in Com. Lucae super *Ut perfecterunt omnia*.) Prætermittit hoc loco Lucas quæ à Matthæo satis exposita noverat, Dominum videlicet post hoc, ne ab Herode necandis inveniretur, in Ægyptum à parentibus esse de-latum, defunctoque Herode; sic demum in Galilæam reversum, Nazareth civitatem suam inhabitare cœpisse. Solent enim Evangelistæ singuli sic omittere quædam quæ vel ab aliis commemorata viderunt, vel ab aliis commemoranda in spiritu præviderunt, ut continuata suæ narrationis serie, quasi nulla prætermisisset videantur, quæ tamen, alterius Evangelistæ considerata scriptura, quo loco transita fuerint, diligens lector inveniat. Unde multis prætermis-sis, Lucas dicit: *Et ut perfecterunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth.* Theophylactus, hoc loco. Erat quidem eorum civitas Bethlehem sicut patria, Nazareth vero tanquam habitaculum. Augustinus de Con. Evang. Lib. 2. cap. 9. Forte autem hoc movet quomodo dicat Matthæus propterea cum puero parentes ejus iisse in Galilæam, quia metu Archelai in Judæam ire noluerunt; cum propterea magis iisse in Galilæam videantur, quia civitas eorum erat Nazareth Galilææ, sicut Lucas hic non tacet. (1) Sed intelligendum est, ubi Angelus in somnis in Ægypto dixit ad Joseph, Matth. 2. „ Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & vade in terram Israel: “ sic intellectum primo esse à Joseph ut putaret justum se esse per-

(1) *Al. Sic.* (2) *Al. omittitur caro.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) Vel Metaphrastes in Cat. Græc. PP. ubi supra. (b) Lib. de Incarnat. Christi contra Apollinarium. (c) Vel potius Theodoretus in Cat. Græc. PP. sic enim ad marginem notatur post alia quæ velut ex Cyrillo immediate præmittuntur, non dissimili sensu.

tiam Dei, ut quomodo in illo omnia mirabilia fuerant, ita & (1) pueritia mirabilis esset, ut Dei sapientia completeretur.

Sequitur: *Et ibant parentes ejus per omnes annos in Hierusalem, in die Joënni pasche.* Chry-sostomus. (a) In Hebræorum solemnitatibus non solum tempus, sed etiam locum observare lex jussit; & ideo nec Domini parentes extra Hierosolymam celebrare pascha volebant. Augustinus de Con. Evang. Lib. 2. cap. 10. Quomodo autem ibant parentes ejus per omnes annos pueritiæ Christi in Hierusalem, si Archelai timore illuc prohibebantur accedere? Hoc mihi dissolvere non esset difficile, nec si aliquis Evangelistarum expressisset quamdiu regnaret Archelaus: fieri enim poterat ut per diem festum inter tam ingentem turbam latenter ascenderent, mox reversuri; ubi tamen aliis diebus habitare metuerunt, ut nec solemnitate prætermis-sa essent irreligiosi, nec continua mansione conspicui. Cum vero etiam de regno Archelai omnes quam fuerit diuturnum tacuerint, iste quoque intellectus patet: quod Lucas dicit, per omnes annos eos ascendere solitos in Hierusalem, tunc accipimus factum, cum jam non timeretur Archelaus.

(n) *Cyrillus* (b) Quia dixerat Evangelista, quod puer crescebat, & confortabatur, proprium sermonem verificat, inducens Jesum una cum sacra Virgine in Hierusalem ascendentem; unde dicitur: *Et cum factus esset Jesus annorum duodecim, ascendens illis in Hierosolymam, &c.* Græcus. Non enim (2) iudicium sapientiæ transcendit ætatis mensuram; sed quo tempore penes nos discretionis ratio perfici consuevit, duodecimo scilicet anno, Christi sapientiæ demonstratur. *Ambrosius*, Lib. 2. in Luc. titulo de exord. disputationis Jesu. Vel à duodecimo anno dominicæ sumitur disputationis exordium: hic enim prædicandæ fidei evangelizantium numerus debebatur. (c) *Basilus*. Possimus & hoc dicere: quia sicut septenario numero, sic & duodenario, qui multiplicatis inter se invicem septenarii partibus constat, vel rerum, vel temporum universitas, ac perfectio designetur: atque ideo quo omnia loca, vel tempora doceat occupari, recte à duodecimo numero jubat Christi sumit exordium. *Beda* in homil. Evang. infr. oct. Epiphania. Quod autem Dominus per omnes annos cum parentibus in Pascha Hierosolymam venit, humilitatis est humanæ iudicium: hominis namque est ad offerenda Deo sacrificia concurrere, & eum orationibus con-

firmare. Fecit ergo Dominus, inter homines homo natus, quod faciendum hominibus per Angelos imperavit Deus: unde dicitur: *Secundum consuetudinem diei festi.* Sequamur igitur iter humanæ conversationis ejus, si deitatis gloriam delectamur intueri. *Græcus* (d) Celebrato autem festo, aliis remaneantibus, Jesus latenter remansit: unde sequitur: *Consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Hierusalem; & non cognoverunt parentes ejus.* Dicit autem, *Consummatis diebus*, quia septem diebus durabat solemnitas. Ideo autem latenter remanet, ne parentes impedimento essent disputationis peragenda cum legisperitis: vel forsitan hoc evitans, ne videatur parentes contemnere, si mandantibus non pareret. Latenter ergo remanet, ne aut retrahatur, aut sit inobediens. *Origenes*, hom. 19. Non autem mihi parentes vocatos, quorum alter ob partum, alter ob obsequium, patris & matris meruerunt vocabula. *Beda* in Lucam, cap. 8. Sed quæret aliquis quomodo Dei Filii tanta parentum cura nutritus potuerit obliviscendo relinqui. Cui respondendum: Quia filii Israel moris fuit ut temporibus festis vel Hie o'lymam confluentes, vel ad propria redeantes, seorsum viri, seorsum femine incederent, infantisque, vel pueri cum quolibet parente indifferenter ire potuerunt; ideoque Mariam, vel Joseph vicissim putasse puerum Jesum, quem secum non cernebat, cum altero parente reversum: unde sequitur: *Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos.* *Origenes*, hom. 19. sicut autem quando insidiabantur ei Judæi, elapsus est de medio eorum, & non apparuit; sic & nunc puto remansisse puerum Jesum, & parentes ejus ubi remanserit ignorasse, sequitur enim: *Et non inveniētes reversi sunt in Hierusalem, requirentes eum.* *Glossa*, ordinaria in hoc loco. Una quidem die reversi sunt à Hierusalem; secunda quaerunt inter cognatos, & notos; & non inveniētes, tertia die regressi sunt in Hierusalem, & ibi inveniunt: unde sequitur: *Et factum est post triduum, invenierunt eum in templo.* *Origenes*, hom. 19. Non statim ut quaeritur invenitur: non enim inter cognatos, & carnis propinquos invenitur Jesus: neque enim poterat humana cognatio Dei Filium continere. Non invenitur inter notos, quia major est mortali notitia; nec ubique invenitur, sed in templo. Et tu ergo quaere Jesum in templo Dei, quaere in Eccle-

(1) *Al. peritiā.* (2) *Al. iudicium sapientiæ transcendit ætatis mensura.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) Orat. i. cont. Judæos. (b) In Cat. Græc. ubi supra. (c) *Beda* in Lucam. (d) Vel Metaphrastes, & Geometer ubi supra.

fia, ubi Christi sermonem, atque sapientiam, idest Filium Dei, reperies. *Ambrosius*, tit. de exordio prædicat. Jesu. Post triduum reperitur in templo, ut esset indicio, quia post triduum triumphalis passionis, in sede cælesti, & honore divino fidei nostræ se ostenderet, resurgens qui mortuus credebatur. *Glossa*, ordinaria. Vel quia quæsitus aduentus Christi à Patriarchis ante legem non est inventus, quæsitus à Prophetis, & iustis sub lege non est inventus; quæsitus à Gentilibus sub gratia invenitur. *Origenes*, hom. 19. in Lucam. Quia vero parvulus erat invenitur in medio præceptorum, (1) sanctificans, & erudiens eos: unde dicitur: *Sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem*: & hoc, pietatis officio, ut nos doceret quid pueris, quamvis sapientes, & eruditi sint, conveniret, ut audiant potius magistros, quam docere desiderent, & se vana ostentatione non jactent. Interrogabat autem non ut addiceret, sed ut (2) interrogans erudiret: ex uno quippe doctrinæ fonte manat, & interrogare, & respondere sapienter: unde sequitur: *Stupebant autem omnes qui eum audiebant super prudentia, & responsis suis. Beda*, in hom. Evan. dom. infr. oct. Epiph. Ad ostendendum enim quia homo erat, homines magistros humiliter audiebat; ad probandum vero quia Deus erat, eisdem loquentibus sublimiter respondebat. *Græcus* (a) Quærit enim rationabiliter, audit prudenter, respondetque prudentius: quod stuporem faciebat: unde sequitur: *Et videntes admirati sunt. Chrysostomus* super Joannem (b) Nul- lum quippe miraculum egit Dominus in pueritia; hoc tamen unum prodidit Lucas, per quod mirabilis videbatur. *Beda*, cap. 8. in Lucam. Divina siquidem lingua sapientiam prodebat, sed infirmitatem ætas præteudebat humanam: unde Judæi inter (3) alta quæ audiunt, & infima quæ vident, dubia admiratione turbantur. Nos autem nequaquam miremur, (4) scientes secundum Esai. 9. (5) prophetiam quod sic parvulus natus est nobis quod permanet Deus fortis. *Græcus* (c) Miranda vero Dei (6) genitrix maternis affecta visceribus, quasi cum lamentis inquisitionem dolorosam ostendit, & omnia sicut mater & fiducialiter, & humiliter & affectuose exprimit: unde sequitur: *Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic?*

(1) *P. Nicolai* legit sapientificans. (2) *Al.* interrogatus. (3) *Al.* alia, & infirma. (4) *Al.* si scientes. (5) *Al.* Prophetam. (6) *Al.* est genitrix. (7) *Al.* periret. (8) *Al.* divinum. (9) *In duobus Venetis exemplis, & in Antuerpiensi jam citatis sic habetur.* Et quod potius debebat ei cui est æternus Filius, mentis oculos attollere cogit: unde sequitur, &c.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Vel Metaphrastes, & Geometer ubi supra. (b) homil. 20. (c) Vel Metaphrastes, & Geometer ubi supra. (d) In Cat. Græc. PP. (e) Vel Metaphrastes, & Geometer ubi supra. (f) In Cat. Græc. PP. ubi supra.

Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Origenes (d), hom. 19. Noverat Virgo sacrata hunc non esse filium Joseph; & tamen patrem vocat illius sponsum suum, propter Judæorum suspicionem, æstimantium ipsum vulgo fore conceptum. Dicitur autem forte simplicius, quod eum honoravit Spiritus Sanctus patris nomine, eo quod puerum Jesum educavit; artificiosius vero, eo quod Genealogiam Joseph ex David produxit, ne superflua censeretur. Cur autem dolentes eum quærebant, an ex eo quod (7) perierit puer, an erraverit? Absit. Numquid etiam fieri poterat, ut perditum formidarent infantem, quem (8) Dominum esse cognoverant? Sed quomodo tu, si quando Scripturas legis, quæris in eis sensum cum dolore, non quod Scripturas errasse arbitris; sed veritatem quam intrinsecus habent, quæris invenire; ita illi quærebant Jesum, ne forte relinquens eos reversus esset ad cælos, cum illi placuisset iterum descensurus. Oportet ergo eum qui quærit Jesum, non negligenter, & dissolute transire, sicut multi quærunt, & non inveniunt: sed cum labore, & dolore. *Glossa*, ordinaria. Vel metuebant ne, quod Herodes in infantia ejus patrasse quæsierat, tunc jam in pueritia positum, inventa opportunitate, alii interficerent. *Græcus* (e) Sed ipse Dominus respondet ad omnia, & corrigens quodammodo dictum ejus de eo qui putabat pater, verum Patrem manifestat, docens non per infima gradi, sed in altum extolli: unde sequitur: *Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? Beda* (super Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt.) Non (9) eos quod filium quærant vituperat; sed quid ei potius cui ipse æternus est Filius, debeat, eos cogit oculos mentis tollere: unde sequitur: *Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse? Ambrosius*, tit. de resp. Jesu ad matrem.) Dux sunt in Christo generationes: una est paterna, altera materna: paterna diviniore, materna vero quæ in nostrum laborem usumque descendit. *Cyrillus*. (f) Hoc igitur dicit, ostendens se mensuram humanam transcendere, & innuens quod sacra Virgo effecta sit ministra negotii cum peperit carnem. Ipse vero naturaliter, & vere Deus erat, & Filius Patris excelsi. Hinc autem Valentini sequaces audientes, quod templum erat Dei, pudeat dicere, quod creator, & legis Deus, & templi,

non

non ipse Pater est Christi. *Epiphanius*, adversus her. her. 30. Attendat & Ebion, quod post annos duodecim, & non post tricesimum annum Christus reperiretur stupendus in sermonibus gratia. Quamobrem non est dicere, quod postquam venit ad eum Spiritus in baptismo, factus fuit Christus; sed ab ipsa pueritia, & templum agnovit, & Patrem. *Græcus* (a) Hæc est demonstratio prima sapientiæ, & virtutis pueri Jesu: (1) quæ namque puerilia ejus vocant, diabolicæ putamus esse considerationis; nisi quis ea sola velit acceptare nequaquam his quæ tenemus oppugnancia; sed magis consona prophetis dictis: quia speciosus præ filiis hominum, & matri obediens, & moribus facetus, & visu non modicum venerandus, & placidus, ad loquendum facundus, dulcis, & providus, & multum strenuitate cognitus, tanquam qui repletus sapientia fuerat; & sicut in aliis, sic conversationis humanæ, atque locutionis, quamvis supra hominem, terminus, & ratio: mansuetudo enim sibi præcipuum (2) elegit locum. Super hæc autem omnia (3) nihil ascendit super verticem ejus, nec humana manus, excepta materna. Hinc autem postulum utilitatem consequi: dum enim Mariam increpat Dominus quærentem ipsum inter propinquos, omissionem vinculorum sanguinis aperitissime suggerit; ostendens quod non contingit metam perfectionis attingere eum qui adhuc vagatur in his quæ corpori conferunt, & quod homo deficit à perfectione per affectum cognatorum.

Sequitur: *Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad illos. Beda*. Quia scilicet de sua divinitate ad eos loquebatur. *Origenes*, hom. 20. Vel nesciebant utrum dicens, *In his quæ Patris mei sunt*, significaret in templo, an aliquid altius, & quod magis ædificat: unusquisque enim nostrum, (4) si bonus fuerit, aque perfectus, possessio Dei Patris est, & habet in medio sui Jesum.

(o) *Græcus* (b) Totam intermediam Christi vitam, quæ est inter offensionem ætatis, & templum baptismatis, velut immemur alicujus famosi, & publici miraculi, & doctrinæ, *Evan. S. Thom. Oper. Tom. IX.*

(1) *Legit P. Nicolai* nam quæ puerilia ejus vocantur, non puerillis tantum, sed etiam diabolicæ putamus esse mentis, ac perverse intentionis, aggredientis ea calumniari quæ in Evangelio, & in sacris habentur elogii; nisi quis ea sola suscipere velit quæ à multis creduntur, nec alijs professionibus nostris contraria sunt, sed magis consona &c. (2) *Al. deest* elegit locum. (3) *Al.* ubi ascendit. (4) *In quatuor prædictis exemplis sic legitur.* Si bonus fuerit, potius sessio Dei Patris est; si quis autem nostrum sessio Dei Patris est, habet in medio sui Jesum.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Vel Geometer ubi supra. (b) Vel Geometer in Cat. Græc. PP. ubi supra. (c) Vel iterum Geometer ubi supra. (d) In Cat. Græc. ubi supra. (e) Vel in Constitutionibus monasticis cap. 4. in edit. Græco-latina, sive cap. 5. juxta Latinam tantum. Nec aliter aut Græce, aut Latine hoc Opus inscribitur; non autem ut hic *Lib. Relig.* vel in edit. Antuerpiensi *Liber Religionum*; nisi quod illius constitutiones tum ad solitarios, tum ad cœnobitas dirigere profiteretur, ut inscriptio ipsa præferret.

gelista sub uno verbo colligit, dicens: *Et descendit cum eis, & venit Nazareth. Origenes*, hom. 20. Crebro Jesus descendit cum discipulis suis, nec semper versatur in monte: quia non valentibus qui variis morbis laborabant, ascendere in montem; idcirco & nunc descendit ad illos qui deorsum erant.

Sequitur: *Et erat subditus illis. Græcus*. (c) Quandoque enim verbo prius leges instituens, ipse secundario opere comprobabat; sicut illud Joan. 10. „ Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis: “ ipse namque paulo post, nostram salutem exquirens, animam exposuit propriam: aliquando vero prius vivendi proponit exemplar, & postea provebat verbo tenus sanctionem, sicut hic, hæc tria præ cæteris opere monstrans, diligere Deum, honorare parentes, Deum vero & ipsis præferre parentibus. Cum enim reprehenderetur à parentibus, minoris curæ cætera reputat quam quæ sunt Dei. Denique ipsius quoque parentibus obedientiam præstat. *Beda*. Quid enim magister virtutis nisi officium pietatis implet? Quid inter nos aliud quam quod agi à nobis vellet, ageret? *Origenes*, hom. 20. Dicamus ergo & nos filii parentibus nostris esse subiecti. Quod si patres non fuerint, subijciamur his qui patrum habent ætatem. Jesus Filius Dei subijcitur Joseph, & Mariæ; ego vero subijcitur Episcopo, qui mihi constitutus est pater. Puto quod intelligebat. Joseph quia major se erat Jesus, & trepidus moderabatur imperium. Videat ergo unusquisque quod sæpe qui subiectus est, major sit: quod si intellexerit, non elevabitur superbia qui est sublimior dignitate, sciens sibi meliorem esse subiectum. *Gregorius* Nisænsis. (d) Amplius: quoniam impuberibus adhuc est imperfecta discretio, egeque pro provectos ad statum provehi perfectionem; ideo cum pertigisset duodecimum annum, paret parentibus, ut ostendat quod quicquid per promotionem perficitur, antequam ad finem perveniat, obedientiam tanquam perducentem ad bonum utiliter amplexatur. *Basilii* in Lib. Religionum. (e) Ab ipsa autem primæva ætate parentibus obediens

M quem-

quem-

quemlibet laborem corporeum humiliter, & reverenter sustinuit. Cum enim homines essent honesti, & iusti, egeni tamen, & necessariorum penuriam patientes, teste præsepi partus venerandi ministro, manifestum est quod sudores corporeos continuo frequentabant, necessaria vitæ sibi querentes. Jesus autem obediens illis, ut Scriptura testatur, etiam in sustinendo labores subjectionem plenariam sustinebat. *Ambrosius*, tit. de subiectione Jesu. Et miraris si patri desert qui subditur matri? Non utique infirmitatis, sed pietatis est ista subiectio. Attollat licet caput hæreticus, ut alienis auxiliis asserat eum qui mittitur indigere; numquid & humano egebat auxilio, ut materno serviret imperio? Deserebat ancillæ, deserebat simulato patri; & miraris si Deo derulit? An homini deserre pietatis est; deserre Deo infirmitatis? *Beza*, cap. 8. in Luc. Virgo autem sive quæ intellexit, sive quæ nondum intelligere potuit, omnia suo pariter in corde quasi ruminanda, & diligentius scrutanda recondebat: unde sequitur: *Et mater eius conservabat omnia verba hæc, confersens in corde suo. Græcus.* (a) Considera prudentissimam mulierem Mariam, veræ sapientiæ matrem, qualiter scholaris filii pueri: non enim ut puero, neque ut viro, sed ut Deo vacabat; ulterius & illius voces divinas, & opera reputabat: idcirco nil ex dictis, aut actis ab eo incassum illi (1) cadebat; sed sicut ipsum Verbum prius in visceribus, ita nunc ejusdem modis, & dicta concipiebat, & in corde suo quodammodo fovebat; & hoc quidem jam secum in præsentem contemplabatur; hoc autem expectabat in futurum clarius revelandum: & hac quidem tanquam regula, & lege per totam vitam utebatur: unde sequitur: *Et Jesus proficiebat ætate, & sapientia, & gratia apud Deum, & homines.* (2) *Theophylactus.* Sed inquirunt: Quomodo potest æqualis Patri (3) esse in substantia qui quasi imperfectus crescere dicitur? Non autem in eo quod est Verbum, dicitur incrementum suscipere, sed in eo quod

(1) *Al. in editis patebat.* (2) *Longe aliter P. Nicolai. Nomine namque Theophylacti dat aliam omnino appendicem in hunc modum. Theophylactus.* Non quo sapiens proficiendo factus fuerit, sed quod paulatim sapientiam suam detexerit. Sic autem fecit quando cum scribis disseruit, eos interrogans de lege cum stupore omnium qui audiebant. Vides quomodo profecerit sapientia, eo quod nosceretur à multis, & in admiratione illis esset: emicatio enim sapientiæ ejus profectus ipsius est. Vide autem quomodo Evangelista interpretatus quid sit proficere sapientia, subdit mox, *Et ætate*: profectum enim, vel augmentum ætatis profectum ipsum sapientiæ dicit esse. *Tom loco Theophylacti, quem habent editiones alie, subdit: Cyrillus* (in Thesaur. Lib. 10. cap. 7.) Sed, inquirunt (Eunomiani hæretici.) Quomodo potest, &c. & sub eodem Cyrilli indice sequitur usque ad indicem Græci, reliqua conformiter iis quæ in textu reliquarum editionum habentur subiungens. (3) *Al. omittitur esse.*

(4) *P. Nicolai habet de Deo vero.* (5) *Al. proficere Verbum intelligas intermedis omisiss.* (6) *Al. ut hoc.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) Vel Metaphrastes, & Geometer ubi supra. (b) Nempe Amphylotichius in Catena Græc. ubi supra.

factus est homo. Si enim vere profecit, postquam factum est caro, qui ante imperfectus extiterat; quid ergo gratias agimus ei velut incarnato pro nobis? Qualiter autem si ipse est vera sapientia, in sapientia potest augeri? Vel qualiter qui ceteris largitur gratiam, ipse in gratia promovetur? Amplius: si nemo scandalizatur, cum audit quod Verbum seipsum humiliaverit, infirma quædam (4) de Deo Verbo sentiens; sed potius miratur misericordiam ejus; quomodo non est supervacaneum scandalizari audiendo quod proficit? Nam sicut pro nobis humiliatus est, sic pro nobis profecit, ut nos in eo proficiamus, qui lapsi fuimus per peccatum: nam quicquid spectat ad nos, ipse vero pro nobis Christus suscepit, ut cuncta reformet in melius. *Cyrillus.* Et attende quod non dixit (5) proficere Verbum, sed Jesum, ne simplex Verbum proficere intelligas, sed Verbum carnem factum. *Theophylactus.* Et sicut Verbum in carne passum fatemur, quamvis sola caro fuit passa, quia caro Verbi erat quæ patiebatur; ita proficere dicitur ex eo quod humanitas proficiebat in ipso. *Gregorius Nazianzenus.* Dicitur autem secundum humanitatem proficere, non quod ipsa suscipiat augmentum, quæ ab initio fuit perfecta, sed ex eo quod paulatim manifestabatur. *Theophylactus.* Naturalis enim lex respuit hominem sensu majore uti quam ætas corporis patitur. Erat itaque Verbum factum homo perfectum, cum sit virtus, & sapientia Patris; verum quia dandum erat aliquid nostræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo, paulatim crescente corpore, manifestabat seipsum, & quotidie sapientior ab audientibus, & videntibus censebatur. *Græcus* (b) Proficiebat ergo secundum ætatem quidem, corpore in virilem statum promotus; sapientia autem per eos qui ab eo divina docebantur; gratia vero, qua cum gaudio promovemur, credentes in fine obtinere quæ ab ipso promissa sunt: (6) & hoc quidem apud Deum ex eo quod assumpta carne

paternum opus peregit; apud homines vero per (1) conversionem eorum à cultu idolorum ad summæ Trinitatis noticiam. *Theophylactus.* Dicit enim: *Apud Deum, & homines*; quia prius decet placere Deo, & postea hominibus.

(1) *Al. conversationem.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) Hom. 3. in Cant.

CAPUT III.

(a) Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituræ, & Traconitidis regionis, & Lysania Abilina tetrarcha, sub principibus Sacerdotum Anna, & Caïpha, factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.

(b) Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptismum poenitentia in remissionem peccatorum, sicut scriptum est in libro sermonum Esaïæ Propheta: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis humiliabitur; & erunt prava in directa, & aspera in vias planas: & videbit omnis caro salutare Dei.

(c) Dicebat ergo ad turbas, quæ exhibent ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos poenitentia; & ne cæperitis dicere, Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Jam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

(d) Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti; & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autem, & publicani, ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quam quod constitutum est vobis, faciatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris.

(e) Exultante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne ne forte ipse esset Christus, respondit Joannes: dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizatorum ejus: ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni: cuius ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum; paleas autem comburet igni inextinguibili.

(f) Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha, cum corriperebat ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes, adiecit & hoc super omnia, & inclusit Joannem in carcere.

(g) Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante, apertum est cælum, & descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; & vox de cælo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.

(h) Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph: qui fuit Mathathia, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, qui fuit Mahath, qui fuit Mathathæ, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda, qui fuit Joanna, qui fuit Refa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Heli Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Hermedan, qui fuit Her, qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Simcon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim, qui fuit Melcha, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David, qui fuit Jesse, qui fuit Obeth, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Efron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ, qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phalech, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Chainan, qui fuit Arphaxath, qui fuit